

Sto let od narození Františka Rady

Mnoho času mu zabrala práce v klubu Za staré Budějovice

Trochu mne překvapilo, že nikdy z povolanějších veřejně nevzpomněl letošního stého výročí narození Františka Rady, osobnosti, která k novodobějším dějinám Č. Budějovic neodmyslitelně patří.

Považuji proto za vhodné alespoň dodatečně o jeho životě a díle něco málo říci.

František Rada nebyl původem Jihočech. Otec Petr, povoláním krejčí, pocházel z Klatovska, matka Františka z Příbyslavi. Rodiče se navíc často stěhovali a v jednom z jejich krátkodobějších bydlíšť, v Lovosicích, se jim 13. listopadu 1895 narodil syn František. O rok později rodina přesídlila již natrvalo do Č. Budějovic. František tedy nebyl rodinnými tradicemi pevně svázán s žádným určitým místem, a mohl se proto rychleji sžít s jihočeskou metropolí, kde vlastně od malička vyrůstal. Po absolvování obecné školy a Jirsíkova gymnasia se v roce 1915 rozhodl pro učitelskou dráhu, stejně jako dvě jeho sestry. Působil potom na různých školách nejen v Č. Budějovicích, ale i v okolních obcích – v Úsilném, Boršově, Dobré Vodě, Borovaněch, Římově či Kamenném Újezdě. Vyučoval matematice a kreslení.

Z Lipenské do Rudolfovské

Dvanáctého srpna 1926 uzavřel u sv. Tomáše v Praze sňatek s českobudějovickou rodačkou Marií Huspekovou a z manželství se za celé tři roky narodil syn Petr. Radovi žili nejprve ve starém domě v Lipenské ulici, který posléze vyměnili za jiný na Rudolfovské třídě.

Co Františku Radovi zřejmě nikdy nechybělo, byla schopnost sledovat všechny důležité i méně důležité události a pamatovat si je. Už jako zvědavý chlapec a později na studiích, když bydlel ještě s rodiči v Kostelní ulici, zajímal se o vše, co se kolem něj děje. Vedl si zápisky o denním životě města, schraňoval materiály a novinové výstřižky. Do místního tisku začal přispívat vzpomínkovými i historickými články a fejetony.

Vřelý vztah k historii a umění a přátelství s ředitelem muzea dr. Františkem Matoušem přivedly Radu k úzké spolupráci s českobudějovickým muzeem. Krátce po osvobození, již v květnu 1945, převzal společně s Rudolfem Trägerem jeho správu. Dokázali za krátkou dobu vyklidit celou muzejní budovu a svězt sem sbírkové předměty uložené dosud porůznu ve venkovských skladištích.

Mnoho času zabrala Františku Radovi rovněž práce pro klub Za staré Budějovice, v němž dlouhá léta zastával funkci jednatele. Když svou činnost v Č. Budějovicích začínal historický kroužek, nemohl učitel Rada zůstat stranou. Stál také u zrodu časopisu Výběr, kde uveřejňoval hodnotné historické studie, do dnes velmi ceněné.

Když se psalo . . .

Možná se vám zdá jméno Františka Rady povědomé, jen si stále nemůžete vzpomenout, odkud ho znáte. Vše by se mělo vyjasnit po vyslovení názvů dvou knih: "Když se psalo c. k." a "Když se psalo T. G. M.". Obě práce totiž vzešly právě z jeho pera. Teprve v sedmdesáti letech věku sestavil pan učitel Rada tyto své první

knížky, které bohužel byly zároveň tečkou za jeho spisovatelskou dráhou.

Vzhledem ke značné skromnosti jej nebylo lehké vůbec přimět k sepsání vzpomínek na mládí prožité v našem městě. Nejprve se rozhodl zpracovat pouze dobu od svého příchodu do Č. Budějovic až po zánik rakouské monarchie. Dbal na to, aby text nezůstal suchým kronikářským záznamem, ale aby měl čtivý jazyk i poutavou formu. O přípravě knihy však nechme promluvit autora samotného: "Od mládí jsem měl úctu k potištenému papíru; schovával jsem si kde co. Již jako student gymnázia jsem si pozorně všiml všeho, co se tehdy ve městě dělo a své postřehy jsem si zaznamenával. Tak jsem se mohl nyní ke svým vzpomínkám a zápiskům vrátit . . . Kniha se psala celkem dobře, materiál jsem měl shromážděn, koncepci celé knihy jsem měl také v hlavě i na papíře, šlo jen tedy o to, realizovat záměr a dát mu literární podobu. Navíc mi visel nad hlavou Damoklův, či lépe řečeno, Přemyslův meč. Na odevzdání rukopisu jsem měl pouhé dva měsíce, pracovníci nakladatelství chtěli, aby kniha vyšla ještě k 700. jubileu města. A tak nezbývalo než denně usilovně pracovat. Obvykle dopoledne jsem si vždy kapitolku naskicoval, večer mi pak i moje žena pomáhala při přepisování na stroji. Často mi však kniha nedala ani v noci spát. Termín jsem nakonec stihl. I když její vydání bylo nakonec odsunuto téměř na samý skloněk roku – zavinil to Vinnetou, kterého vázali ve Vimperku a měl přednost – přece jen kniha v 700. roce založení města vyšla."

Radovu vzpomínkovou knihu "Když se psalo c. k." vydalo českobudějovické nakladatelství na sklonku roku 1965 a setkala se s vřelým přijetím veřejnosti i odborníků. Spisovatel zachytil život Č. Budějovic během posledních dvou desetiletí Rakouska – Uherska a nutno přiznat, že jeho

očím vnímavého pozorovatele uniklo máloco. Líčí dny slavnosti i časy smutnější, vypráví o kulturním životě, slavnostech, zábavách, plesech, vojenské posádce a policii, o jarmacích, studentském životě, ale i o městské dopravě, osvětlení či hygieně. Přitom se vyhnul jakémukoli melancholickému vzpomínání, což bývá pro memoárovou literaturu příznačné, a svou vlastní osobu silně potlačil.

Netrvalo dlouho a František Rada se rozhodl v načatém díle pokračovat. Zaměřil se tentokrát na dobu samostatného Československa mezi světovými válkami. Zde musel již pečlivě vybírat důležité a zajímavé události, neboť životní tempo se po vzniku republiky značně urychlilo a i do dění v menším městě začala více zasahovat politika. Při práci mu pomáhaly vlastní zápisky i studium dobových materiálů. Přesto své čtenáře nezklamal a připravil k jejich potěšení knihu, která se té první vyrovná. Pro podobnost námětu i vnější úpravy byla nazvána "Když se psalo T. G. M."

Osud knihy nezažil

František Rada zemřel 26. ledna 1969 v Č. Budějovicích a vydání své druhé knihy se tak nedočkal. Nemusel s ní alespoň protřpět její neslavný osud. Záhy po vtištění v roce 1970 se totiž znelíbila stranicovým orgánům a musela okamžitě z knihkupeckých pultů zmizet. Příliš připomínala předválečnou republiku a na závalu byl i malý obrázek prezidenta Masaryka na obálce.

Kniha "Když se psalo c. k." v charakteristické žluté vazbě se ještě tu a tam objeví v antikvariátech a publikace "Když se psalo T. G. M." vyšla v roce 1992 ke všeobecné spokojenosti znovu.

Od prvních vydání obou knih nás dělí téměř tři desítky let a od událostí, které popisují, ještě mnohem více. Přesto mají i dnešnímu čtenáři jistě co říci. Jsou svědectvím o tom, jak vypadalo konkrétní město v konkrétní době. Zachycují nepřehledné množství zajímavostí, které by jinak navždy zapadly ke škodě nás všech i našich potomků. Nač víc slov, přečtěte si je a uvidíte, že stojí za to. **Daniel KOVÁŘ**

Z GALERIE
JIHOČESKÝCH
SPISOVATELŮ

František RADA

František Rada, glosátor společenského a kulturního života Českých Budějovic první třetiny 20. století, se narodil v Losovicích. Od roku 1896 žil v Českých Budějovicích. Vystudoval jirsikovo gymnázium a od roku 1915 se věnoval učitelství. Působil na školách v Českých Budějovicích a v řadě obcí na Českobudějovicku: v Úslněm, Boršově nad Vitavou, Dobré Vodě, Borovanech, Římově, Kameném Újezdě i jinde.

Již od dob studií sledoval a zapisoval si běžné události života Českých Budějovic, přispíval do zdejších novin články a fejetony, psal paměti česko-budějovických spolků, věnoval se ochraně památek jako dlouholetý jednatel klubu Za staré Budějovice a spolupracovník Jihočeského muzea. Po odchodu na odpočinek žil v Českých Budějovicích a literárně zpracovával neshromážděný materiál. Zde 26. ledna 1969 zemřel.

František Rada vytvořil dvě knihy vzpomínkových knih: Když

se psalo c. k. (1965) a Když se psalo T. G. M. (1970). V první z nich podal pestrou mozaiku veřejných událostí, kulturně společenských jevů a denního života v Českých Budějovicích v období od samého začátku našeho století do konce první světové války. V třiceti kapitolách vyprávěl o národnostních poměrech ve městě, o slavnostech, o vojenské posádce a policii, o trzích a jarmarech, o městské dopravě, osvětlení, hygieně, zábavních podnikcích, plesech, módě aj. Také v druhé knize pokračoval v glosování života Českých Budějovic, a to od vypuknutí 1. světové války až do konce prvního desetiletí republiky. I zde František Rada přinesl zajímavé poznatky z politického, kulturního a společenského života. Líčil tíživou sociální situaci za války ve městě, zrození československé samostatnosti, první máje ve městě, stavební ruch, který po válce nastal, psal o budějovických redakcích a literárním ži-

votě, o výtvarném umění, o Jihočeském národním divadle, o posledním koncertu Emy Destinnové, všiml si trampského života, tělovýchovy a sportu.

František Rada byl vnímavý pozorovatel, který všímavě a s bystrými postřehy sledoval vše, co se v jeho okolí dělo. Jeho vzpomínky zachytily a vystihly atmosféru města první třetiny našeho století lépe a výstižněji než tehdejší soudobý tisk. Z jeho vzpomínek nevane sentimentální vyprávění a toužení po starých zaslých časech; očima pamětníka jsou zachycena fakta, jež by dnes byla jinak pravděpodobně zapomenuta.

Ke druhé knize, nazvané Když se psalo T. G. M., nebýl osud příznivý — právě pro onen název a malou fotografii T. G. Masaryka na titulní straně v pravém rohu nahore. Dostala se jen k nevelkému počtu čtenářů. Nesměla být distribuována. Letos jí vydává Jihočeské nakladatelství Růže. (zm)

JP 13-8. 91

NELEHCE VYDÁVANÉ, NELEHCE PRODÁVANÉ KDYŽ SE PSALO TGM

Ve středu 15. července jsme vás v Českobudějovických listech v souvislosti se zánikem nakladatelství „Růže“ informovali o pohnutém osudu knihy Františka Rady „Když se psalo TGM“. Už při prvním vydání v roce 1970 měla smůlu a mezi čtenáři se dostalo jen několik málo výtisků. Nedávno se tato kniha objevila ve svém druhém vydání, ale ani tentokrát není její cesta ke čtenářům nijak jednoduchá.

Přišla na svět někdy počátkem června ve vimperských tiskárnách. Vzhledem k tomu, že nebylo nakladatelství, které by výtisk převzalo, ujal se zhruba pětitisícového nákladu českobudějovický Okresní úřad. Avšak vyvstal problém, co s knihou dále. Řešení se našlo brzy — Radovu knihu „Když se psalo TGM“ si odvezl pan Musil, správce Památníku Jana Žižky v Trocnově. A zde je také kniha trvale k dostání. Jenomže...

Neměla by být tato publikace k dostání především v místě, o kterém píše, tedy v Českých Budějovicích? Zatím jediné místo, kde lze knihu zakoupit, je pouliční stánek

na Lannově třídě v blízkosti obchodního domu PRIOR. V ostatních knihkupectvích jen krouť hlavou a hovoří o nevyhovujících podmínkách prodeje ze strany pana Musila. Sešla jsem se s ním, abych se zeptala, jak to vlastně všechno je.

● Proč jste se vůbec rozhodl knihu Františka Rady koupit? Nebylo to přece jenom trochu riskantní, vždyť nedávno se na pultech objevila publikace dr. Jiřiny Chvojky „Město pod Černou věží“, tedy kniha s velmi podobným tématem.

Nefekl bych, že by to bylo riskantní. Kniha pana Chvojky sice také pojednává

o Českých Budějovicích, myslím ale, že Radovo „Když se psalo TGM“ je něco jiného, nezabývá se jen historickými fakty, ale spíše životem lidí ve městě. Mimo to, volně navazuje na první díl „Když se psalo C. K.“.

● Mezi čtenáři je o tuto knihu poměrně velká poptávka, ovšem jediné místo, kde ji lze zakoupit, je stánek na Lannově třídě. A přitom ze strany knihkupectví je také zájem. Je by opravdu „nevyhovující podmínky“?

Podmínky jsou podle mne zcela normální. Někteří zákazníci však žádali objednávku jen velmi malého množství knih a s tím jsem vzhledem k dosti vysoké ceně jednoho výtisku a nákladné distribuci nemohl souhlasit.

● Jste tedy bez zákazníků?

Vůbec ne, mám například objednávku asi na padesát kusů z knihkupectví HILTSCHER na Lannově třídě, teď

právě vezu zásilku prodejně ŠANCE v Domě kultury METROPOL, knihu jsem prodal do Českého Krumlova, zájem mají v Jindřichově Hradci, v Brně a dokonce i na Slovensku. Mimo to vyřizují také soukromé objednávky jednotlivců.

● Jak vysvětlíte, že se kniha, která vyšla počátkem června, dostává na pult až nyní?

Měl jsem určité problémy při přebrání výtisku od tiskáren [čekalo se také na dotisk asi šesti set kusů, které přišly až koncem června], problémy s fakturami a zpracováním také s distribucí. Ale teď už snad bude všechno v pořádku.

O problémy tedy nouze není. Hlavní však je, že se kniha „Když se psalo TGM“ přece jenom snad dostane ke svým čtenářům. Ti, kteří mají opravdu zájem, určitě „překousnou“ i vysokou cenu, která oproti prvním vydání, které stálo pouhých patnáct korun, vyskočila až na sedmdesát devět. Ale pokud si koupí spojitě třeba se sobotním výletem do Trocnovského památníku, půjde určitě o příjemný zážitek. (šaš)